

MAARJAMAA

VELLO SALO RINGKIRI

Nr. 6 (41)

XVII aastakäik

Viidipäev 2003

Bulgaaria õigeusklikele oma kirik Roomas

24. mail 2002 – päeval, mil Bulgaaria kirik tähistab slaavi apostlite Kirillose ja Methodiose püha – külastas Johannes Paulus II selle maa õigeusu kiriku patriarh Maksimost ning lubas talle kinkida kiriku Roomas. See saigi teoks külaskäigu esimesel aastapäeval, mil Bulgaaria Õigeusu Kiriku käsutusse anti Rooma südalinnas, kuulsa Trevi fontääni juures asuv kirik, mis on tuntud *pühade Vincentiuse ja Anastasiuse* (8. saj. märtrid) nime all. Kohale oli saabunud arvukalt bulgaarlasi, eesotsas kuue metropoliidiga; valitsuse esindajana võttis üleandmistalitusest osa Bulgaaria peaminister.

Kirikliku delegatsiooni juht, metropoliit Simeon tõstis esile, et selle päeva pühakud olid „sillaks Ida ja Lääne vahel” (nad tegutsesid 9. sajandil, mil kirikulõhet veel polnud). Tänapäeva Euroopa kui rahvaste ühendaja rolli rõhutas paavsti esindaja, kardinal Walter Kasper.

Nüüdsest peale saavad niisiis bulgaarlastest palverändurid, kes tulevad külastama apostlite Peetruse ja Pauluse haudasid, pidada teenistusi nõ nende omas kodus.

»Trento missa« Santa Maria Maggiore basiilikas

24. mail pühitseti ühes vanimatest Rooma kirikutest, S. Maria Maggiores (5. saj.), pidulik ladinakeelne missa sel kujul, mis oli neli sajandit kasutusel kogu Läänekiriku selles osas, mida nimetame *ladina riituseks*. Siinkohal on hea meelde tuletada, et kõnesoleval perioodil kasutati muidki missatekste.

Selles basiilikas puhkab püha paavst Pius V († 1572); tema andiski välja kuulsa missaraamatu *Missale Romanum*, mis kehtis kohustuslikuna kogu ladina riituse kirikus kuni 1970. aastani. Sellel, nn *vanal* või *Trento missal* – kuna võeti tarvitusele pärast Trento kirikukogu (1542-1563) – leidub hulk poolehoidjaid tänapäevalgi: 24. mai missale kogunes paartuhat inimest. Jutluse pidas kardinal Dario Castrillón Hoyos, kes rõhutas, et Püha Isa ütleb südamliku teretulemast kõigile usklitele, kes austavad vana riitust ning saavad sellest oma pühitsusteel vaimulikku toitu; see riitus omab täielikku kodanikuõigust muude katoliiklike riituste hulgas.

Jutlustaja on aastal 1988 asutatud paavstliku komisjoni *Ecclesia Dei* eesistuja, mille ülesandeks on läbirääkimised nende piiskop Marcel Lefebvre'i järgijatega, kes soovivad naasta täielikku osadusse Kirikuga.

ERIMEELSUSTEST RISTIKIRIKUS

Et nad võiksid olla üks – nagu meie oleme üks, palvetas Jeesus Kristus oma õpilaste eest (Jh 17:11). Sellega näitas ta oma kirikule kätte ideaali. Ideaale on raske saavutada; isegi needsamad õpilased vaidlesid omavahel, kes neist on suurim (Mk 9:34). Ent Kristuse kogudus ei pidanudki olema mingi noogutajate, vaid kriitiliselt mõtlejate osadus: *katsuge kõik läbi, heast pidage kinni!* õpetas apostel Paulus (1Ts 5:21). Aga kuidas kindlaks teha, mis on hea?

Varsti pärast Jeesuse ristilöömist tõstatati küsimus: kas ristikoguduse liikmed peavad täitma juutide Seadust? Asja arutasid apostlid ja vanemad ning otsustasid: *Püha Vaim ja meie oleme arvanud heaks, et teie peale ei tohi panna ühtegi muud koormat kui need hädavajalikud: hoiduda ohvriliha ja vere ja lämbunu söömisest ning pilastusest.* (Ap 15:28j) See esimene „kirikukogu” tuli kokku Jeruusalemas aastal 48 või 49, seega paarkümmend aastat pärast Kiriku asutamist. Asi lahendati nõupidamise ja autoriteetse otsuse vormis.

See „esimene apostlikontsiil” jäi eeskujuks teistele, nii kohalikele kui nn oikumeenilistele, kuhu kogunesid piiskopid kõikidest maadest. Aina kerkis uusi probleeme; noore kiriku kasvamiseks olid tähtsaimad õpetuslikud küsimused, eelkõige muidugi: kes oli Jeesus Kristus? Kas ainult Jumal-Isa poolt „pojaks ülendatud” inimene – nagu õpetas Aleksandria preester Arius? Sellele andis selge vastuse **esimene „päris-”kirikukogu**, mis tuli kokku Nikaias aastal 325 ja koostas usutunnistuse, mis ütles: *Jumal Jumalast, Valgus Valgusest, tõeline Jumal tõelisest Jumalast; süündinud, mitte loodud, Isaga ühte olemust.*

Aastal 381 peeti Konstantinoopolis **II üleüldine kirikukogu**, mis andis selgesõnalise õpetuse Pühast Vaimust. Selle kirikukogu poolt täiendatud usutunnistust kasutavad paljud kristlikud kirikud tänapäevani.

Mida tähendasid kirikukogude otsused erimeelsetele?

Põhiliselt oli neil kaks võimalust: kas võtta omaks kirikukogu otsus või asutada uus kirik. Need viimased arvati välja *katoliku kiriku* (see oli juba esimeste kontsiilide terminoloogia) osadusest, selle päevani, mil nad Kirikukogu usutunnistuse omaks võtavad.

Sel viisil on kirikukogude järel tekkinud „uusi kirikuid”: ariaanid, nestoriaanid, luterlased jne. Kuna katoliku kirik peab kõiki kehtivalt ristitud kristlasteks, ei ole võimalik neid „kirikust välja heita,” küll aga – kuni meelearanduseni – sakramentide osadusest välja arvata. Kui keegi Kiriku õpetuse täielikult omaks võtab, astub ta jälle „täielikku osadusse Kirikuga.”

End kristlikuks pidavaid kirikuid loetellakse praegu u 34000. Neid võib liigitada ning defineerida mitut moodi. Katoliiklik terminoloogia teeb laias laastus vahet **skismaatikute** (kr *schisma*, lõhe) ja **hereetikute** (kr *hairetikos*, valiv [meie praeguses piiblitõlkes ‘eksiõpetusega inimene,’ Tt 3:10]) vahel. Mida tähendavad need sõnad?

Praegu kehtivas katoliiklikus kirikuõiguses on skismaatik see ristitud isik, kes keeldub allumast paavstile, hereetik see, kes eitab mõnd usu põhitõde või ei loobu selles kahtlemast (kaanon 751).

Ristirahva ühtsuse põhimõtet on sõnastatud ka nii: *in necessariis unitas, in reliquo libertas* (vajalikes asjus ühtsus, muus vabadus), ent ilmselt tekivad erimeelsused selle suhtes, mis on vajalik...

LEFEBVRELASTE SKISMA

Kõigil kirikukogudel on leidunud mitmesuguse suundumusega grupe – *II Vaticanum* ei saanud siin olla erandiks. Olid alalhoidlikud, mõõdukad ja uuenduslased – võiks öelda, täiesti normaalne koosseis.

Kontsiili alalhoidliku tiiva tuntuimaks kujukaks sai piiskop Marcel Lefebvre (1905-91), kellega Rooma kuuria pidas pärast kontsiili aastatepikkusi läbirääkimisi. Lefebvre kuulutati skismaatikuks, kui ta pühitses a. 1988 omavoliliselt neli piiskoppi.

Marcel Lefebvre oli kahtlemata teenekas kirikumees: kolm aastakümnet misjonärina Aafrikas, pealegi suure misjoniordu* juhina, kellena võttis osa kontsiilist (1962-65). Organiseeris 300-liikmelise konservatiivsete kontsiili-isade grupi, esines vastuväidetega piiskoppide kollegiaalsuse ja usuvabaduse-dekreedi asjus, kuid jäi vähemusse.

Kui temale alluv ordu a. 1968 kontsiili poolt soovitatud reformid ette võttis, pani ta

orduülemate ameti maha ning asutas a. 1969 Pius X vennaskonna (*Confraternitas Pii X*) ja oma preestriseminari (1970), kus ordineeris preestreid ja lõpuks piiskoppe. Rooma kirik tunnistas need pühitsemised küll kehtivateks, kuid ebaseaduslikeks ning kuulutas ordineerija viimaks skismaatikuks.

Lefebvre pooldajaid leidub Eestiski: 1996. a. suvel asutati *Eesti Una Voce***², mis on siiani välja annud neli mahukat kogumikku (1998-2002, neist üks raamatu kujul: *Et Kirik kestaks edasi*; selle andmeil (lk 46) oli vennaskonnaga a. 1995 liitunud 336 preestrit). Nende tegevus ulatub ka Rooma: a. 1999 väitis EUV esindaja Una Voce föderatsiooni 15. üldassambleel, et kui mujal võivad usklikud veel leida väärrika katoliikliku missa, tõeliselt katoliikliku jutluse ning kateheesi, pihi võimaluse ning vaimseks vestluseks ja juhendamiseks ühe tõeliselt katoliikliku preestri, siis Eestis sellised valikuvõimalused puuduvad (EUV nr. 2, lk 109; kuna süüdistus käis ilmselt ka minu kohta, olen sellest kirjutanud pikemalt, vt Aade 43).

Milline võiks olla lefebvrelaste tulevik? Kas pilk minevikku annab selgust?

Pärast Nikaia kontsiili tekkinud **ariaanlasi** pole küll ammu enam, kuid pärast Trentot sündinud **protestantlikud** kirikud elavad tänini, samuti pärast *I Vaticanumit* (1869-70) alguse saanud **vanakatoliku** kirikud. Kirikulõhed pole ainuomased Läänele: a. 1988 tekkinud kirikulõhe tuletab meelde Eestis tuntud **vanausulisi**, kes keeldusid 17. sajandil kirikukorra uuendusi tunnustamast; mõned nende järeltulijatest elavad tänapäevani Peipsi ääres ning järgivad nn *vana riitust* (sellest ka nimetus *staroobrjadtsõ*), mis kehtis 17. saj. alguses.

Põhiliselt on kõik vanameelsed end pidanud *õige Kiriku* kaitsjateks; lefebvrelastel pole siin mingid erandid. Kristlane ei tohi kedagi hukka mõista (Mt 7:1), veel vähem end teistest paremaks pidada (Mk 9:34); tema kutsumuseks on elada püha elu – mõtelgem Kalkutta ema Teresa peale. *Armastage oma vaenlasi*, nõuab Jeesus Kristus (Mt 5:44) – ammu siis teisi kristlasi. Mida iganes me mõtleme või ütleme, peab lähtuma armastusest, nii ka arutelu kõigi 34000 kiriku liikmetega. Armastusega ei ehita me midagi.

* *Congregatio Sancti Spiritus* (Püha Vaimu Kongregatsioon, asut. 1703, lüh. CSSP; praegu üle 3000 liikme).

** *Una voce*: lad. ühel hääl.

TEATEID

UUS

EESTLASEST

PREESTER

28. mail pühitseti preestriks **Ain Leetma**. Ordinatsioon toimus Whitehorse'i piiskopkonna katedraalis. Isa Ain jääb esialgu mitmeks aastaks selle piiskopkonna teenistusse. (Whitehorse on Yukoni territooriumi halduskeskus Kanadas.)

BIRGITTA-AASTA

ROOTSIS

Kuna püha Birgitta sündis tõenäoliselt a. 1303, nimetatakse tänavust aastat tema sünnimaal Rootsis Birgitta-aastaks ning Vadstena (esimene birgitiinide klooster) ootab tänavu sadu tuhandeid palverändureid ja turiste. Arvukate juubeliürituste hulgas peetakse tähtsaimaks rahvusvahelist juubelikonverentsi, mis toimus 31. mail ja 1. juunil Vadstenas. Nimekate külaliste seas oli ka E.V. president **Arnold Rüütel**. Pirita kloostrit esindas ema **Patrizia**.

VÄRSKE

KIRIKUÕIGUSE

DOKTOR

17. mail kaitses Paavstlikus Gregoriuse Ülikoolis doktoriväitekirja isa **Tuomo Vimpari**. Teemaks oli *The juridical personality of the Catholic church in Scandinavia – canonical problems and prospects*. Kohal olid Soome katoliiklaste piiskop, Soome suursaadik Roomas,

birgitiinide ordust ema **Tekla** ja õde **Marja-Liisa** (viimane Helsingist). Väitekiri peaks varsti ilmuma ühes rahvusvahelise õiguse raamatusarjas.

CARITAS

EESTI

12.-14.V esindas Caritas Eestit Brüsselis peetud konverentsil *Financing for Development and the Millennium Development Goals*. Selle korraldajaks oli Euroopa valitsusväliseid ühendusi koondav suur katusorganisatsioon *Concord*. Arutleti, kuidas laiendada rikkamatest riikidest antavat arenguabi vaesematesse maadesse ja kuidas kasutada ÜRO poolt vastuvõetud millenniumi arengueesmärke paremini kui vahendit inimeste sotsiaalse ja globaalse teadlikkuse tõstmise alal.

29.V - 1.VI oli Caritas koos Naisuuringute Teabekeskusega Eestit esindamas Bukarestis, ÜRO poolt korraldatud töönõupidamisel *United Nations Informal NGO Regional Network (UN-NGO-IRENE) in Eastern Europe*. Sellele üritusele oli igast Kes- ja Ida-Euroopa riigist valitud välja 1-2 esindajat organisatsioonidest, mille tegevus võiks omada antud regioonile jaoks olulist tähtsust ja kes võiksid omavaheliste sidemete tugevdamise läbi siinse valitsusvälise sektori suutlikkust tõsta.

UUSI

RAAMATUID

Preester Nikolaus Lacaille *Jumaliku liturgia tähtsamad hetked. Seletus lastele*. EAÕK Püha Platoni Seminar, Tallinn 2003; 32 lk.
Apostlik-õigeusu lauluraamat. I osa. Koguõine teenistus. Liturgia. Tunnid. Pühapäeva oktoih. Lisad. EAÕK Kirjastustoimkond, Tallinn 2003; 321 lk.

MAARJAMAA ilmub võimalust mööda kord kuus. Jagab tasuta toimetaja Vello Salo, kõne- ja kirjatraat (372) 6055040, Merivälja tee 18, 11911 Tallinn; vsalo@solo.ee. Internetis: <http://www.hot.ee/vellosalo/>